

Billeder og den sikkerhedspolitiske dagsorden

Hansen, Lene

Published in:
Carlsbergfondet - Årsskrift 2019

Publication date:
2019

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Hansen, L. (2019). Billeder og den sikkerhedspolitiske dagsorden. I *Carlsbergfondet - Årsskrift 2019* (s. 46-51). København: Carlsbergfondet.

6

BILLEDER OG DEN SIKKERHEDS- POLITISKE DAGSORDEN

Af

LENE HANSEN

PROFESSOR, PH.D.
INSTITUT FOR STATSKUND-
SKAB, KØBENHAVNS
UNIVERSITET

MODTAGET ET CARLSBERG
FOUNDATION SEMPER ARDENS
FELLOWSHIPS WITHIN THE
HUMANITIES AND SOCIAL
SCIENCES TIL PROJEKTET
*IMAGES AND INTERNATIONAL
SECURITY*

Visuelle repræsentationer spiller en afgørende rolle for den sikkerhedspolitiske dagsorden. Billeder dokumenterer trusler og overgreb, og de taler til følelserne hos politikere og befolkninger. De kommunikerer på tværs af landegrænser og sproglige skel. Nye kommunikationsteknologier gør at billeder i dag kan deles praktisk talt fra det øjeblik de bliver skabt. Det øger presset på politiske aktører for hurtig og effektiv handling. Professor Lene Hansen forsker i billeders betydning for sikkerhedspolitikken, som hun er i gang med at skrive en monografi om.

I september 2015 dukkede et foto af en livløs lille dreng liggende i en strandkant op på de sociale medier (Figur 1). Drengen var Alan Kurdi, og han var druknet i sin families forsøg på at nå fra Tyrkiet til den græske ø Kos. At flygtninge og migranter døde i forsøget på at krydse Middelhavet var en kendt sag, men billedet af Alan Kurdi gjorde de menneskelige tragedier konkrete. Billedet blev delt med lynets hast, det kom på forsiden af aviser verden over, og en lang række ledende politikere beskrev de stærke følelser, billedet havde vagt hos dem. Der var enighed om at der måtte gøres noget for at forhindre at børn som Alan Kurdi druknede.

Fotografiet af Alan Kurdi er et stærkt eksempel på billeders evne til at sætte en sikkerhedspolitisk dagsorden. Det er også et eksempel på at billeder kan sættes ind i mere end én sikkerhedspolitisk sammenhæng. Billedet af Alan Kurdi blev i første omgang koblet til en mere åben politik over for flygtninge fra krigen i Syrien. USA og Canada love-

de for eksempel at modtage et større antal mennesker; Tyskland og Sverige blev kendt for at lade et stort antal flygtninge og migranter komme ind. Men de politiske vinde vendte i kølvandet på det store terrorangreb i Paris i november 2015 og en stigende folkelig modstand. I marts 2016 indgik EU og Tyrkiet en omstridt aftale, som reelt stoppede flygtningestrømmen fra Tyrkiet til de græske øer. Da den tyrkiske ministerpræsident Davutoglu skulle forsvare aftalen, skete det med ordene at den forhindrede flere små børn som Alan Kurdi i at skylle op på strandene.

Figur 1
Alan Kurdi bæres fra stranden 2. september, 2015. Der findes flere motiver af Alan Kurdi. Et viser ham alene, liggende i vandkanten. Et andet viser en tyrkisk politimand som står ved siden af Alan Kurdi. Et tredje motiv viser politimanden med Kurdi i armene. På det tredje motiv er Kurdis ansigt mindre synligt, hvilket er blevet brugt som et etisk argument for at vælge dette billede. Foto: AP

“
Når noget bliver sikkerhedspolitik omfattes det af en særlig politisk logik. Sikkerhedspolitiske spørgsmål er vigtigere end "almindelige" politiske spørgsmål, og de kalder på øjeblikkelig politisk handling
”

Den brede sikkerhedsbegreb

Siden den kolde krig sluttede, har en forståelse af sikkerhedspolitik som andet og mere end militære trusler og forsvar vundet frem. Sikkerhedspolitiske aktører i form af stater og internationale institutioner, medier, NGO'er og forskere har peget på klimaforandringer, immigration, sygdomsepidemier og overgreb på etniske, religiøse og seksuelle minoriteter som områder af sikkerhedspolitisk betydning. Inden for den sikkerhedspolitiske forskning bruger man begrebet sikkerhedsliggørelse til at beskrive hvordan noget - det kan være en konflikt, begivenhed eller tematik - sprogligt etableres som værende af sikkerhedspolitisk karakter. Når noget bliver til sikkerhedspolitik, omfattes det af en særlig politisk logik. Sikkerhedspolitiske spørgsmål er vigtigere end "almindelige" politiske spørgsmål, og de kalder på øjeblikkelig politisk handling. Da billedet af Alan Kurdi blev cirkuleret på de sociale medier, skete det ofte med kommentaren at NU måtte politikerne gøre noget. Sikkerhedspolitiske spørgsmål giver også politikere legitimitet til at tage beslutninger der ligger på kanten af eller uden for de normale demokratiske procedurer.

Der er ofte kamp mellem forskellige aktører om at få bestemte spørgsmål på den sikkerhedspolitiske dagsorden. Sikkerhedspolitik indebærer en prioritering: Sikkerhedspolitiske opgaver kommer før almindelige udenrigspolitiske problemer når det gælder opmærksomhed og ressourcer. Den politiske kamp handler ikke kun om at få et spørgsmål på den sikkerhedspolitiske dagsorden, men om hvordan det mere præcist formuleres. Som forløbet om Alan Kurdi viste, kan den samme politiske udfordring - det tragiske tab af menneskeliv i Middelhavet - lede til to markant forskellige politikker: til en åbning og en lukning af europæiske grænser. Det betyder at billeder skal ses som politisk væsentlige, men samtidig også som politisk forhandlede. Det er med andre ord ikke sådan at man alene på baggrund af et billedes motiv kan forudsige hvilken politisk konsekvens det får.

Dokumentation og følelser

Fotografier og videooptagelser har en særlig evne til at dokumentere at noget har fundet sted. Selvom mange af os ved at billeder kan blive, og bliver, manipuleret, så tillægges fotos stadigvæk en status som bevis på at noget er sket. Ikoniske billeder, som det af Alan Kurdi, bliver ofte kendt, ikke fordi de dokumenterer noget som måske er ukendt for offentligheden, men fordi de taler til følelserne. Følelser mærkes på et individuelt niveau, men de er også kollektive. Sikkerhedspolitiske aktører, journalister, kommentatorer og folk på de sociale medier beretter om hvad de føler og følte. På den måde skabes der forventninger og normer om hvordan vi skal respondere følelsesmæssigt på bestemte typer af motiver.

Billeder har en evne til at dokumentere og kommunikere på tværs af sproglige og kulturelle grænser. Vi har en forventning om at vi kan se på et maleri eller et fotografi og få en betydning ud af det. Så vi en tekst skrevet med tegn og i et sprog vi ikke kender, ville vi ikke have den samme forventning om at kunne "få noget ud af det". Udviklingen i kommunikationsteknologien bare de seneste 10-15 år gør desuden at det er blevet langt lettere at producere og cirkulere billeder, også på tværs af grænser. Cirkuleringen af Kurdi-billedet på Twitter bestod ikke bare af det oprindelige billede, men af billeder som folk selv skabte ved at bruge Kurdi som motiv i tegninger, ved at fotografere opførelser af scenen med Kurdi liggende på stranden eller ved at klippe Kurdi ud og placere ham i nye sammenhænge (Figur 2).

Antallet af mennesker og institutioner som kan påvirke den sikkerhedspolitiske dagsorden, er steget markant. Det har en demokratisk effekt i den forstand at folk som ikke er en del af den politiske elite, kan være med til at forme sikkerhedspolitikken. Særligt i diktaturer og autoritære stater kan befolkningens mulighed for at vise overgreb være væsentlige i forhold til at skabe international opmærksomhed og kritik.

Den høje hastighed som billeder cirkuleres med, betyder at et billede kan gå viralt. Det vil sige at det vises og sendes videre af en meget stor mængde mennesker inden for meget kort tid. Det sætter politikere under pres for næsten øjeblikkeligt at komme frem med politiske løsninger, også på problemstillinger som måske bedre kunne håndteres i et længere tidsperspektiv

Men den udbredte produktion og cirkulation af billeder skaber også politiske udfordringer. Den store mængde billeder gør det sværere at tjekke hvordan det enkelte billede er produceret og måske manipuleret. Den høje hastighed som billeder cirkuleres med, betyder at et billede kan gå viralt. Det vil sige at det vises og sendes videre af en meget stor mængde mennesker inden for meget kort tid. Det sætter politikere under pres for næsten øjeblikkeligt at komme frem med politiske løsninger, også på problemstillinger som måske bedre kunne håndteres i et længere tidsperspektiv. Kravet om hurtig handling betyder for eksempel at det bliver sværere at høre en bredere kreds af aktører. Endelig er der den udfordring at billeder som er skabt i en bestemt politisk og kulturel kontekst, møder et publikum som ikke kender denne kontekst. Det kan øge billeders konfliktpotentiale, som vi så under Muhammed-krisen i 2005-06. Flere af tegningerne indeholdt satire rettet mod den danske flygtningedebat og *Jyllands-Posten* selv, men de elementer var ikke genkendelige uden for Danmark.

Konnotation og konflikter

Roland Barthes, som var en berømt fransk forsker i ord og billeders betydning, har skelnet mellem et billedes denotationer (det som det viser) og dets konnotationer (de betydninger vi tillægger det). Ifølge Barthes er det stort set umuligt at beskrive et billede uden samtidig at lægge konnotationer, dvs. betydninger man selv tillægger billedet baseret på egne erfaringer, ind i beskrivelsen. Det betyder også at det er muligt at "læse" billeder på mere end én måde. Enhver betragter ser på et billede ud fra en viden og en forforståelse som giver en bestemt "læsning".

Når billeder bliver en del af sikkerhedspolitikken, forankres deres betydning på en eller et mindre antal konnotationer. De bliver en del af den offentlige meningsdannelse, og de beskrives gennem tekst og tale. Fotografiet af Kurdi gik fra at vise et mindre barn i rød trøje og blå bukser liggende på en strand til at blive et symbol på det internationale samfunds manglende evne og vilje til at håndtere flygtningekrisen omkring Middelhavet. Kurt Westergaards Muhammed-tegning gav anledning til

Figur 2
Graffiti med Alan Kurdi, 6. september, 2015. Billedet af Alan Kurdi gik verden rundt. Dette foto viser en graffiti ved en vejside i Sorocaba, 90 kilometer fra den brasilianske storby Sao Paulo. Foto: Nelson Almeida / Ritzau Scanpix

flere, konkurrerende læsninger. Nogle så tegningen som en anklage mod muslimer og Islam i det hele taget, andre tolkede tegningen som en kritik af dem som bruger religion til ekstremistiske formål. "Muhammed-tegningerne" er også et godt eksempel på at betydningen af billeder kan ændre sig over tid. Da tegningerne først blev trykt i 2005, havde de langt fra de konnotationer som de har i dag. Hvor andre danske medier bragte tegningerne i tiden umiddelbart efter at de først blev trykt i *Jyllands-Posten*, uden at det gav anledning til videre debat, er det i dag yderst kontroversielt at vise tegningerne, også i en videnskabelig sammenhæng (Figur 3). Tegningerne har fået så stærke sikkerhedspolitiske konnotationer knyttet til sig at det ikke er muligt "bare" at vise dem som en dokumentation af "tegninge-krisen". En genpublicering ses i sig selv som en politisk handling.

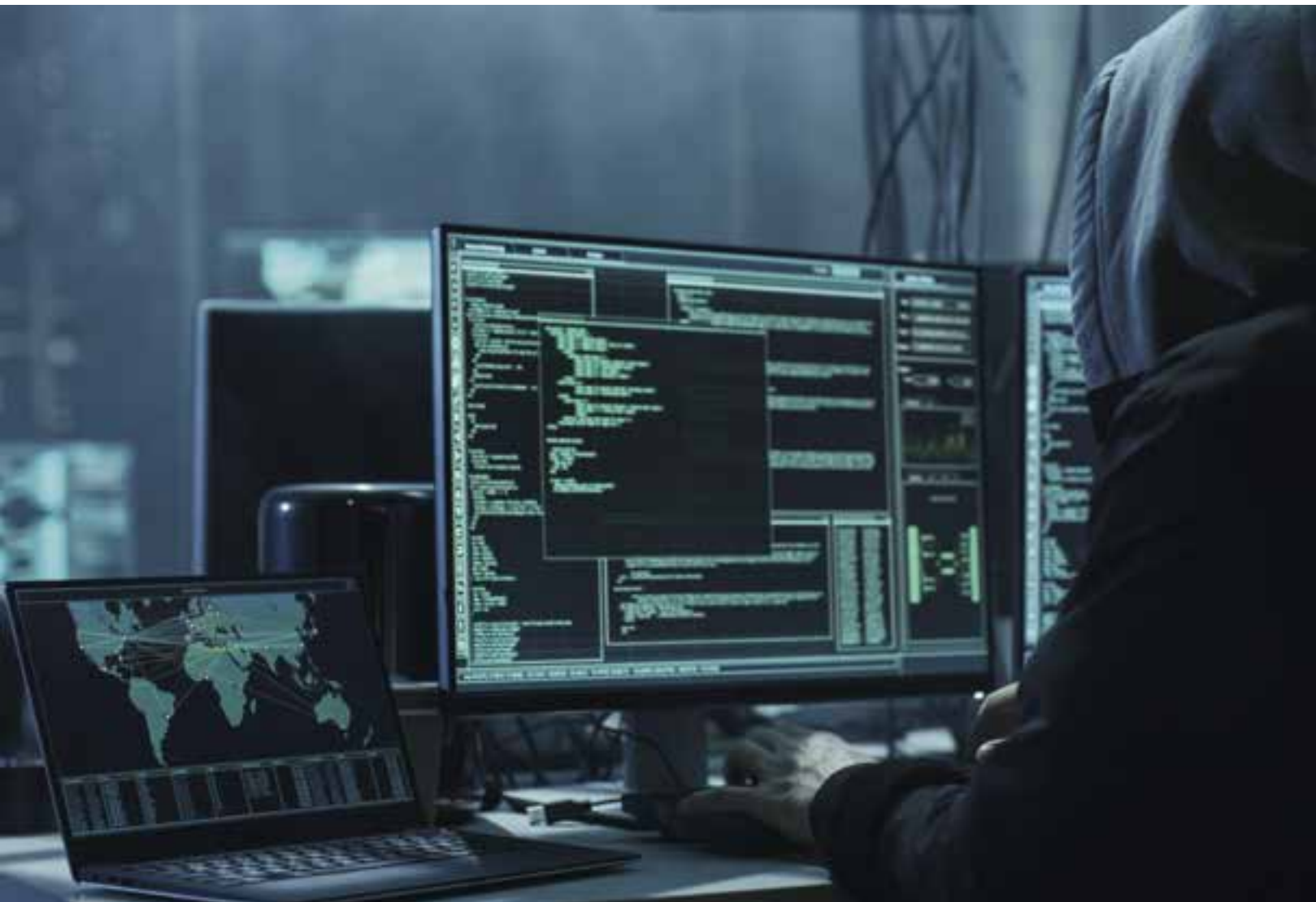
Ikoniske billeder tiltrækker sig politisk opmærksomhed, de vækker stærke følelser og skaber debat. Men billeder indgår også på mindre spektakulær vis i etableringen og formidlingen af sikkerhedspolitik. Medierne bruger ofte billeder uden andet end en kort undertekst som forbinder et fotografi eller en tegning med historiens tema. Over tid skaber det visuelle mønstre hvor bestemte motiver kommer til at symbolisere en sikkerhedspolitisk problemstilling. En isbjørn på en isflage har for ek-

sempel etableret sig som et visuelt symbol på klimaforandringer som en global trussel. Visuelle symboler kommunikerer komplekse sikkerhedspolitiske problemstillinger på en konkret og effektiv facon. Det er derfor vigtigt at følge hvordan de opstår og bruges politisk (Figur 4).

Mit Semper Ardens Monograph Fellowship giver mig mulighed for at skrive en monografi netop om billeders betydning for sikkerhedspolitikken – et nyt og spændende emne i den sikkerhedspolitiske forskning. Centrale teoretiske temaer er billeders mobilisering af følelser på det kollektive og sociale niveau, forankringen af billeders betydning gennem politisk tekst og tale og relationen mellem hastigheden i billeders cirkulation og den politiske beslutningsproces. Metodisk og analytisk ser jeg på ikoniske billeder (som Alan Kurdi), visuelle motiver (som isbjørnen på isflagen) og den store mængde billeder som bruges til at illustrere et sikkerhedsproblem, f.eks. seksuel vold i konfliktzoner eller cybersikkerhed. Jeg ser på billeder fra krig med gasangrebene i Syrien i 2013, 2017 og 2018 som omdrejningspunkt og på ikke-militære sikkerhedsspørgsmål som klimaforandring og økonomisk krise. Jeg analyserer billedet som konfliktskaber (som i Muhammedkrisen) og billedet som symbol på fred og forsoning. Det er min forventning at monografien udkommer i 2020.

Figur 3
Stribe af Christoffer Zieler, 2011.
I 2011 kontaktede jeg bladtegner Christoffer Zieler for at undersøge om der var en måde at vise Muhammed-tegningerne på uden at de blev direkte genoptrykt. Striben her blev resultatet.

Referencer

Adler-Nissen, Rebecca, Katrine Emilie Andersen og Lene Hansen, "Images, Emotions and the International Politics of the Death of Alan Kurdi", artikel under udarbejdelse.

- Andersen, Katrine Emilie og Lene Hansen, "Visual Regimes and the Representation of World Politics: Theory, Methods and Migration Across the Mediterranean Sea", artikel under udarbejdelse.
- Barthes, Roland, *Image, music, text*. Glasgow: William Collins Sons & Co. Ltd, 1979.
- Bleiker, Roland (red) *Visual Global Politics*. London: Routledge, 2018.
- Buzan, Barry, Jaap de Wilde og Ole Wæver, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder: Lynne Rienner, 1998.
- Hansen, Lene, "Theorizing the Image for Security Studies: Visual Securitization and the Muhammad Cartoon Crisis", *European Journal of International Relations*, (2011), 17:1, pp. 51-74.
- Hansen, Lene, "How Images Make World Politics: International Icons and the Case of Abu Ghraib", *Review of International Studies* (2015), 41:2, pp. 263-288.
- Hansen, Lene "Images and International Security", i *The Oxford Handbook of International Security*, red. Alexandra Gheciu og William C. Wohlforth, Oxford: Oxford University Press, 2018, pp. 593-606.

“
Ikoniske billeder, som det af Alan Kurdi, bliver ofte kendt, ikke fordi de dokumenterer noget som måske er ukendt for offentligheden, men fordi de taler til følelserne
”

Figur 4

Visualisering af cybersikkerhed. Cybersikkerhed er for alvor kommet på den sikkerhedspolitiske dagsorden i løbet af de seneste 15 år. Cybersikkerhed dækker over en bred vifte af trusler: militære angreb på kritisk infrastruktur, hackere der misbruger kreditkort, og kampagner der søger at påvirke valgkampe. Cybersikkerhed handler om systemer og computere, og det kan være svært at finde stærke billeder. Et visuelt motiv er den anonyme hacker og computerkode der løber over skærmen. Foto: Shutterstock